

Osmišljanje neskončnosti življenja in končnosti poklica (moja prva supervizijska izkušnja)

Making sense of the infiniteness of life and finiteness of an occupation (My first supervision experience)

Mina Kunstelj

Povzetek

Mina Kunstelj, *Prispevek podaja značilnosti razvoja, rasti in učenja v absolventka socialne pedagogike, Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Kardeljeva pl. 16, 1000 Ljubljana* *Prispevek podaja značilnosti razvoja, rasti in učenja v odraslosti. V povezavi s tem se naveže na pomembnost osebnih izkušenj v kontinuumu celotnega življenja. Poudarja možnost vsakega posameznika, da na sebi lasten način odkriva svoje vzorce delovanja, mišljenja in čustvovanja in s tem svojo edinstvenost in vloge v okolici. Pri tem ne gre le za logičen in razumski pristop, pač pa za iskanje celostne podobe, ki vključuje tudi osebno*

zaznavanje in doživljanje. Prek tega posameznik lažje integrira različne dele samega sebe, kar mu daje večji občutek kompetentnosti in samozavest za avtonomno delovanje, ki dopušča, da v svoje delovanje vključimo še več tega, kar smo, in tako same sebe izrazimo in se uresničujemo. Prispevek vidi supervizijo kot pomemben dejavnik, ki tak način učenja spodbuja in širi na poklicno področje in dokazuje, da je le-to tesno prepleteno z osebnim razvojem.

Ključne besede: razvoj, supervizija, samouresničevanje, zavestno delovanje, osebna intergacija

Abstract

The article presents the characteristics of development, growth and learning in adulthood, and then further looks at the importance of personal experience throughout one's life. Every individual, it stresses, has an opportunity to discover his/her own patterns of action, thinking and feelings, and thus his/her own uniqueness and role in the society. This is not merely a logical approach but rather a search for a whole picture including personal feelings and experiences. This enables an individual to easier integrate different parts of oneself, building up one's feeling of competence and confidence for independent actions so that one can invest even more of one's true self, thus expressing and realizing oneself. The article sees supervision as an important factor in this respect as it transplants this type of learning to the work place proving it is closely related to personal development.

Key words: development, supervision, self-realization, conscious acting, personality integration

Potrpi z vsem, kar v tebi še ni rešeno...

Poskusi ljubiti vprašanja sama...

Ne išči zdaj odgovorov,

ki jih ni moč dati,

ker jih ne bi zmožel živeti.

In stvar je v tem:

živeti vse.

Živi vprašanja zdaj.

Morda boš potem

zlagoma,

ne da bi opazil,

nekega daljnega dne

zaživel odgovore.

Rainer Maria Rilke

1. Razvoj in učenje v odraslosti

Večini nam je dobro znan mit o Sizifu iz podzemlja in njegovi skali, na katero je večno obsojen. Sizif z obema rokama in z velikim naporom potiska skalo proti vrhu hriba in ravno, ko že skoraj doseže vrh, ga teža skale premaga in oba zdrsita po hribu nazaj na vznožje, od koder Sizif spet začne potiskati skalo navzgor, pa vendarle le do tiste usodne točke, kjer ga skala spet premaga. Tako delo se zdi absurdno in nesmiselno - Sizif ga opravlja z zanesljivo kontinuiteto - navzgor pa spet navzdol...

Miti so razlaga našega življenja, metafore za naš človeški obstoj. Mit o Sizifovem delu lahko navežemo na delo, ki ga opravljamo kot socialni pedagogi. Čeprav se zdi, da s pridobitvijo izobrazbe in z malimi uspehi dosežemo vrh hriba, pa se je treba zavedati, da to ni naš edini cilj. Čeprav je občutek, ko se povzpnejo na hrib, zares veličasten, ne moremo in ne smemo zanemariti svoje poti, novih spoznanj, dognanj in dejstva, da je vsak vrh v kontinuumu spoznavanja, odkrivanja in učenja o življenju le del progresivnega procesa. Od nas samih je odvisno, ali bomo stvari ob poti sprejemali in se od njih učili, ali pa jih bomo v silueti oddaljenega vrha pred seboj spregledali ali pohodili.

Sizif potiska skalo navzgor po hribu in ta se mu vsakič zvali nazaj. Toda, kot pravi Camus (1980): »Ni sonca brez sence in treba je poznati noč. ... V tistem izbranem trenutku, ko se človek spet ozre po svojem življenju,

Sizif, vračajoč se proti svoji skali, premišlja o nepovezani vrsti dejanj, ki postaja njegova usoda, usoda, ki jo je ustvaril sam, združena pod pogledom njegovega spomina in kmalu zapečaten z njegovo smrtjo. ... Človek vedno spet najde svoje breme. A Sizif nas uči najvišje zvestobe, ki zanika bogove in privzdiguje skale. ... To veselje, ki je poslej brez gospodarja, se mu ne zdi ne jalovo ne ničevo. Vsako zrnce tega kamna, vsak rudninski odkrušek te gore, polne noči, sestavlja svet sam zase. Trud proti vrhovom sam zadostuje, da napolni **človeško srce**» (s. 122).

Človeku vsakdanje življenjske situacije, dogodki in izkušnje ponujajo veliko možnosti za učenje o sebi, o svojih nagnjenjih, ravnanjih, zmožnostih, prek katerih lahko spoznava svojo edinstvenost, svoj prispevek in svojo povezanost z okolico. Največ učenja v odraslosti poteka na življenjskih izkušnjah. Izkušnje, ki jih ne moremo ustrezno povezati s preteklimi izkušnjami, izzovejo že obstoječe miselne strukture k reorganizaciji, kar nas, kolikor jih ustrezno predelamo, pripelje do novih spoznanj. »Rezultati raziskave, v kateri sta Merriam in Clark (1992) zbrala podatke o življenjskih dogodkih 405 odraslih ljudi, so pokazali, da se več naučimo takrat, kadar nam gredo stvari v življenju dobro, po drugi strani pa je za učenje, ki poteka v tako imenovanih »težkih časih« značilno, da je bolj transformirajoče in pogosteje zajema človeka kot celoto« (Žorga, 1998, s. 275).

■ Za lastni razvoj pa je bistvenega pomena tudi naša **lastna aktivnost**, naša **volja** in način dojemanja samih sebe in sveta, ki nas obkroža. Ustrezni zunanji dražljaji so spodbuda in usmerjajo ta proces. Progresivni razvoj vodi »k uresničevanju in sprejemanju samega sebe kot soustvarjalca lastnega življenja in k osvobajanju od predpostavke, da pravila in standardi iz otroštva določajo našo usodo«. S spreminjanjem in popravljanjem napačnih predpostavk, ki so nas doslej po nepotrebem omejevale in ovirale, prihaja do procesa rasti in transformacije, ki ga Gould imenuje »**razvoj odrasle zavesti s pomočjo osvobajanja samega sebe od vezi in omejitev otroške zavesti**« (Gould, po Žorga, 1998, s. 275).

■ Razvoj izhaja iz neprekinjenega vzajemnega odnosa med nami, ki se spreminjamo, in prav tako spreminjajočim se okoljem, pri čemer ne obstaja en sam, enostaven dejavnik posameznikovega razvoja in delovanja. Pomembno je, kako sami usklajujemo in združujemo različne vidike okolja in nas samih, in kakšne so priložnosti in ovire za spremembe (prav tam).

■ V povezavi s priložnostmi, ki nam jih ponuja okolje ali jih mi sami od nje pričakujemo, je zanimivo delo Carla Junga, ki je preučeval zamisel

o »pomenljivih naključjih«, kot so npr. priložnostna srečanja, zamujeni vlaki, knjige, ki se odpirajo na pomenljivih straneh, naključno slišani pogovori, besede, ki jih med razmišljanjem mimogrede preberemo na plakatu... Pojav je poimenoval **sinhroniciteta** in je bil prepričan, da gre za naravno načelo, pri čemer se določene stvari pojavijo ravno takrat, ko jih najbolj potrebujemo in presegajo preračunavanje in hotenje, odpirajo nove priložnosti, ki nas pomikajo naprej. Ko prepoznamo pomembno vlogo, ki jo igra naključje v življenju, se povrnemo k nagonom čuječnega, pozornega lovca, ki preži na plen... Spoznamo, da se vloga naključij širi tudi na majhne, osebne in pomenljive dogodke, in kako večje nam naše nezavedno oblikuje življenje. Jung je dejal: »Sinhroniciteta vsiljuje misel, da obstaja medsebojna povezava in enotnost vzročno nepovezanih dogodkov« (Jung po Redfield in Adriennes, 1996, s. 18) in tako predpostavil enoten vidik bivanja, ki je spremenljiv in dinamičen in nam ravno zato, ker je takšen, daje občutek globlje povezanosti s samimi seboj, pretočnosti, lahkotnosti, občutka, da je vse tako, kot je, in da je tako ravno prav. Če opazujemo svoje misli, dnevna sanjarjenja, sanje in naključja, ki se nam dogajajo, ozaveščamo sporočila, ki nam odgovarjajo na vprašanja in nam svetujejo, kaj naj naredimo. Tako **sledimo tistemu, kar je v nas**, kar je v nezavednem, in največ, kar lahko storimo za sebe je, da te izraze polno podpremo. Tako odkrivamo in spoznavamo tudi svojo vlogo v odnosu do okolice, ki bi ji lahko rekli že kar **poslanstvo**. Le -to se nanaša na naše čutenje bivanja, prepoznavanja življenja v vsakem trenutku, tukaj in sedaj, ko včasih lahko bivamo v popolni svetlobi zavesti, včasih pa se lahko prepustimo tudi povsem neznanemu in novemu (Redfield in Adrienne, 1996).

Kot rezultat interakcije med priložnostmi, ki nam jih ponuja okolje, našo dejavnostjo in bolj ali manj zavestnimi izbirami, prihaja v razvoju vse bolj do poudarjanja določenih značilnosti in spretnosti. To nam omogoča uspešnejše izvajanje življenjskih nalog, med katerimi so bistvenega pomena tudi zahteve poklicne kariere. Sposobnejši smo se dejavneje prilagajati in sprejemati večja tveganja, želimo vplivati na lastne izkušnje in jih oblikovati, to pa večja občutek **avtonomnosti in kompetentnosti**. (Žorga, 1998) Z reflektiranjem, osmišljanjem in integriranjem izkušenj, ki nam jih ponuja celotno okolje, razvijamo svoje zavedanje o samem sebi, ali z besedami Andreja Grabarja (1995): »Iste stvari, ki nam pripovedujejo o kletki, nas učijo tudi o prostosti« (s. 91) Uspešno soočanje s po-

membnimi življenjskimi dogodki in njihovo premagovanje z iskanjem novih rešitev nam omogoča **rast in duhovni razvoj**.

Hayeva predstavi proces posameznikovega spreminjanja s krivuljo kompetentnosti. »Prehod skozi omenjeni cikel oziroma krivuljo povzroči pri posamezniku spremembo v zaznavanju sebe in sveta in posledično zahteva ustrezne spremembe v njegovem vedenju in odnosih.« (Žorga, 1998, s. 271). Hayeva razlaga, kako se učinkovitost, kompetentnost in samospoštovanje posameznika spreminjajo v odvisnosti od časa, ko je prišlo do določene izkušnje, ki je lahko (tudi) stresna. Najprej opisuje otroplost (imobilizacijo), ki ji sledi reakcija vznesenosti ali zanikanja (odvisno od našega vrednotenja in doživljanja dogodka samega) ter skladno s tem porast ali upad občutka kompetentnosti, učinkovitosti in samozavesti, ki nato v fazi dvoma upade in začne naraščati šele, ko se posameznik sooči z resničnostjo in jo sprejme. Proces se nadaljuje prek preizkušanja novih vzorcev vedenja, njihovega osmišljanja in integracije in se zaključi z nastankom ponovnega občutka kompetentnosti in samospoštovanja, ki je običajno na višjem nivoju, kot je bil prvotno (po Žorga, 1998, s. 272)

»Hayeva si predstavlja krivuljo kompetentnosti, ki se dviga v obliki spirale kot model razvoja, ki ima en osnovni življenjski cikel ter mnogo manjših, ki nastopijo vsakič, kadar pride do pomembnejših sprememb, kot so lahko npr. zamenjava službe ali izguba partnerja. Znotraj teh manjših ciklusov pa se porajajo vedno znova še manjši, ki spremljajo razne pomembne dogodke, kot so menjava direktorja ali zamenjava delovnega mesta znotraj iste organizacije ipd. ... Stopnje ciklusov se ponavljajo celo življenje. Kako dolgo bo trajal določen cikel, je odvisno od občutljivosti za spremembe, od posledic, ki jih spremembe povzročajo, ter od podpore, ki jo imamo v okolju.« (Žorga, 1998, s. 272).

Ker je življenje danes prežeto s hitrimi spremembami, potrebe zahodne družbe pa so pogosto v nasprotju s posamezniki in njihovo težnjo po integrativnem, celostnem razvoju, smo vedno znova pahnjeni v nov cikel, še preden zaključimo prejšnjega.

»Osebna izkušnja konflikta med zahtevami družbe in potrebami posameznika po osebni izpopolnitvi ter v zvezi s tem prepoznavanje sebe kot objekta pospeši posameznikov prehod na integrativno stopnjo razvoja. Ta izkušnja se lahko razvija kot postopen proces prebujanja, ali pa se pojavi nenadoma, kot posledica življenjske krize. Kolb opozarja, da nekateri ni-

koli ne pridejo do te izkušnje, saj so preveč pogreznjeni v sistem družbenega nagrajevanja, ki spodbuja opravljanje diferenciranih specializiranih funkcij« (Žorga, 1998, s. 283).

2. Supervizija kot spodbuda k razvoju in osebnostni ter poklicni rasti

Spoprijemanje s stresnimi dogodki v življenju zajema kompleksno interakcijo med nami samimi (našimi občutki, mislimi in vedenji) ter pritiski, ki jih doživljamo od okolja. Učinkovita medosebna podporna mreža, v katero smo vključeni v svojem socialnem okolju, nam to lahko znatno olajšuje. Eden od pomembnih elementov take mreže je lahko supervizija.

Najširša opredelitev predstavi supervizijo kot »odprto refleksijo o lastnem poklicnem udejstvovanju, ki temelji na simetrični komunikaciji in se izogiba vrednostnim ter klišejskim sodbam. ... Supervizija je posameznikova refleksija o tem, kar poklicno vidi, misli, čuti in dela, z namenom, da se **ozave**ti lastnih miselnih in vedenjskih strategij, **pridobi nove aspekte**, vidi svoj delovni prostor obogaten z novimi alternativami ter se zmore zavestno odločati za spremembe v svojem delu« (Kobolt, 1992, s. 120).

Če si pobliže ogledamo besedo supervizija, vidimo, da je sestavljena iz predložene besede »super«, ki pomeni »nad«, »prek« in glagola »videre«: videti, gledati. Torej supervizija na nek način pomeni nadvideti, nadgledati (tisto, kar smo, kar se nam dogaja, kar mislimo in čutimo..), vendar pa je hkrati tudi učna, izobraževalna in hkrati podporna metoda, ki »posamezniku omogoča, da ostaja v stiku s sabo in ga spodbuja, da nenehno razmišlja in se sprašuje o kakovosti svojega dela.(...) Supervizor je pri tem predvsem vodja, ki s paleto metodoloških prijemov usmerja supervizanta skozi proces supervizije k raziskovanju samega sebe, svojega načina vedenja, mišljenja, čustvovanja in odzivanja, kar se zrcali v njegovem odsevu ali odsevu skupine« (Pelc, 1997, s. 100).

Žorga pravi, da je v superviziji temeljna vrednota omogočiti posamezniku svobodo iskanja lastnih rešitev, svojih poti, spoznavanja samega sebe in soočanja s samim seboj. Supervizor je tisti, ki spremlja supervizanta skozi učni proces in ustvarja varne pogoje za eksperimentiranje, ko supervizant lahko preizkuša nove vzorce vedenja in strategije reševanja, ki ga v vsakdanjih okoliščinah temeljno ogrožajo (Žorga po Pelc, 1997, s. 100).

V vsakem supervizijskem srečanju pripravi nekdo od članov natančno opisano gradivo, v katerem lahko prikaže že uspešno rešen problem, da bi

ozavestil dejavnike, ki so vplivali na pozitiven izhod, pogosteje pa supervizantje predstavijo še nerazrešen problem ali situacije, ko sami niso zadovoljni z lastnim načinom odzivanja in bi želeli doseči pozitivne spremembe v načinu svojega razmišljanja, čustvovanja in vedenja. »Med supervizijskim procesom se soočajo z lastnimi mejami in z zakoreninjenimi vzorci osebnostnega delovanja, ob spoznavanju različnosti mnenj ostalih supervizantov in ob zrcaljenju skupine ali supervizorja pa lahko supervizanti zagledajo in v varnem okolju preizkusijo učinkovitejše strategije reševanja problemov ter na novo umestijo spoznanja o sebi« (Pelc, 1997, s. 100).

V procesu supervizije gre za izkustveno učenje in pri tem je najbolj bistveno to, kar je človek doživel oziroma izkusil. »Pri tem imamo opraviti tako z objektivnim kot s subjektivnim delom izkušnje. Osebnostno zaznavanje in doživljanje določenega dogodka je za posameznika, ki je bil v izkušnji udeležen, pogosto celo pomembnejše od objektivnih dejstev« (Žorža, 1997, s. 18). Vsak problem zahteva edinstven pristop, kar ne pomeni, da se bomo vedli, kot da nimamo predhodnih izkušenj, ampak bomo pozorni na podrobnosti iz situacije, ki jo analiziramo. Poskušali bomo odkriti specifične značilnosti preučevane situacije in s pomočjo svojih odkritij načrtovati nadaljnje intervencije. Pri takšnem načinu razmišljanja o svojem delu pa pogosto problem ni znan vnaprej, temveč ga je treba v procesu supervizije šele odkriti. Pomembna je vsaka asociacija, ki supervizantu pride na misel, vsaka misel in občutek je lahko del ključa do vzpostavitve problema:

Še ena potrditev zato, kako pomembno je, da sem prisotna v vsakem trenutku, da sem tukaj in zdaj in znam samo sebe živeti kot le najbolj zmorem. Meni osebno to pomeni, da sem v vsaki situaciji odprta do svojih misli, asociacij in občutkov, ki jih v meni prebuja okolje in da si dovolim le-te tudi izraziti in deliti z drugimi.¹⁹

»V času, ki umetno napihuje logiko, se moramo torej zavedati, da naš čas dojemanja ni logičen, ampak metaforičen. Metafora je edini miselni propomoček, s katerim lahko pridemo do česa novega. Z logiko pa je mogoče le sortirati, čistiti in preverjati stare, že izmišljene ideje. Ker so me-

¹⁹ Pričujoči prispevek je nastal kot zaključna seminarska naloga v okviru izbirnega predmeta Supervizija, ki se je izvajal za študente 4. letnika socialne pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani pod mentorstvom prof. Sonje Žorže. V procesu supervizije so udeleženci po vsakem supervizijskem srečanju doma napisali refleksijo na to srečanje in jo poslali supervizorki in vsem ostalim članom supervizijske skupine. V tem članku so izvlečki iz teh poročil natisnjeni v poševni pisavi in na obeh straneh lista zamaknjeni navznoter.

tafore edini način, da pridemo do česa novega, ni nobene druge možnosti, kot da se jih poslužujemo« (Možina in Vodeb Bonač, po Ihan, 1999, s. 128).

Problem se lahko »nanaša na našo vlogo, občutke, misli in fantazije v zvezi z določenim klientom ali sodelavcem, na postopke in intervencije, ki smo jih ali pa jih nismo naredili, na medosebne interakcije, postavljanje meja in pravil v delovnih situacijah, pa tudi na težave, na katere smo v teh situacijah naleteli. Lahko gre za občutke jeze v zvezi s preteklo izkušnjo, nemoči, ki jo doživljamo v dani situaciji, ali pa strahov in tesnobe, ki se nanaša na bližajoči se dogodek. Skratka, ko skušamo prepoznati problem reševati, se s tem trudimo tudi razumeti situacijo in jo spremeniti. Pri tem je naloga supervizorja, da nam pomaga pri opredeljevanju problema in pri novem osmišljanju problematične situacije. Običajno se namreč izkaže, da obstaja veliko različnih pogledov na dobro prakso, da torej ni ene same najboljše poti do rešitve problema in da tudi ni enotnega mnenja o tem, katere probleme je vredno reševati in kakšna je vloga strokovnega delavca v njih« (Žorga, 1997, s. 19).

Proces, ki se dogaja na superviziji, pa teče tudi naprej, njegovi učinki se izrazijo tudi v času pisanja refleksij na zadnje supervizijsko srečanje. »V refleksiji supervizant nadaljuje proces ozaveščanja, analize ter razmišlja o dejavnikih, ki so vplivali na obravnavano izkušnjo in njegovo ravnanje v njej. Omogoča poglobljeno preverjanje in usklajevanje novih spoznanj in oblik vedenja ter doživljanja z že obstoječimi lastnimi stališči in s stališči ostalih supervizantov« (Žorga, po Pelc, 1997, s. 101).

V refleksiji ima vsak posameznik možnost in priložnost, da raziskuje svoje misli in občutja, da iskreno pove, kar misli in čuti... V pisanju refleksij nam je dana svoboda lastnega videnja situacije na superviziji in naše vloge v njej. S tem posameznik prepoznava in **ozavešča samega sebe**, prek asociacij, ki se mu pojavljajo pa prihaja do lastnih omejitev in tudi **modrosti**, ki so spoznanja, h katerim stremi.

Posameznik se na ta način sooča s svojimi obrambami in prepoznava subjektivne teorije, stališča in vrednote, ki usmerjajo njegovo ravnanje in doživljanje in določajo referenčni okvir, v katerem zaznava dogodke in vedenje drugih ter v kontekstu tega tudi samega sebe. V refleksiji lahko samega sebe izrazi, kar mu daje občutek večje izpolnjenosti.

Supervizija posamezniku omogoča, da spozna pomen izkušnje za sebe samega in jo tudi ustrezno integrira, to pa postane njegova trenutna modrost, ki mu omogoča bolj avtonomno in celostno delovanje. To mu omo-

goča, da postopno opušča stalno posvetovanje z avtoritetami in deluje bolj avtonomno in samoodgovorno. Dopusča več kreativnosti in sebi lastnega izražanja, ki veča občutek kompetentnosti in samozavesti:

Če ne verjamem vase in v to, kar počnem, potem se bo to odražalo v načinu, kako določeno stvar počnem in na koncu koncev bo to pogojevalo tudi dožemanje mene same.(...) Šele zadnje čase (tudi s pomočjo supervizije) spoznavam, koliko je odvisno od naše VOLJE, kakšna je naša realnost in kakšen je naš svet. ... Znotraj naše samoopredelitve je v kontekstu različnih situacij vedno skoraj neskončno možnosti - ker življenje je sprememba, je tok. Je tok misli in čustev in če tega, kar občutimo in kar mislimo ne izrazimo, potem to zadržujemo zase in takrat življenje ni tok, pač pa vzorec, po katerem delujemo. ... Supervizijo ljubim zato, ker dopušča praktično vse od nas dane možnosti.

Eden izmed glavnih ciljev supervizije je prav ta, da posameznike pritegne v učni proces, v katerem se jim pomaga združevati tisto, kar delajo, mislijo in občutijo v smiselno celoto njihovega lastnega obstoja, delovanja in razvoja njih samih. Posamezniki lahko s pomočjo supervizije povežejo praktične izkušnje s teoretičnim znanjem in delo s študijem, kar jim omogoča prenos teorije v prakso in spodbuja učenje avtonomnega delovanja. Na ta način supervizija prispeva k profesionalnemu in osebnostnemu razvoju delavcev, prek procesa izkustvenega učenja pa povezuje delo, izobraževanje in osebnostni razvoj.

Na ta način gre »proces v obliki spirale preko stopenj ocenjevanja, delovanja in ponovnega ocenjevanja. Edinstvena in negotova situacija pa postaja preko poizkusov, da bi jo spremenili vse bolj razumljiva in se spreminja ob tem, ko jo poskušamo razumeti« (Schoen, po Žorga, 1997, s. 19).

Zanimivo in zelo domače mi je bilo razmišljanje o tem, da se neke stvari, za katere smo prepričani, da so že mimo, ponovno pojavijo, ampak v drugačni obliki. Strinjale smo se, da se posameznik s tem oblikuje in raste.

V podobnem položaju kot supervizant je tudi supervizor, saj tudi on vodi proces reflektivnega pogovora v edinstveni in negotovi situaciji. Razumljivo je, da tudi on potrebuje pri svojem delu vključenost v lasten supervizijski proces, v katerem se lahko uči in razvija.

»Razvoj integriranih lastnosti in značilnosti posameznika ter proces priprave na poklic pravzaprav drug drugega pogojujeta«, poudarja ruska psi-

hologinja Mitina (po Žorga, 1998, s. 284). Zato je lahko profesionalni razvoj v določenem obdobju tako rezultat kot tudi sredstvo posameznikovega osebnega razvoja. V zvezi s tem govori Mitina o kreativni samorealizaciji. Meni, da je profesionalni razvoj neločljivo povezan z osebnim razvojem - za oba pa je bistven samorazvoj (prav tam). S tem pokaže, da je samorazvoj, samoizpolnitev, rast in spreminjanje pravzaprav bistven in nadrejen vsem drugim procesom v življenju, čeprav vsi procesi drug drugega pogojujejo. »Osnovni pogoj za razvoj integriranih značilnosti strokovnega delavca je zato njegovo razumevanje, da se je treba spreminjati, da je treba transformirati notranji svet in iskati vedno nove možnosti za samorealizacijo na poklicnem področju. Skratka, pogoj za razvoj integrativnih lastnosti je izboljšanje poklicnega samozavedanja« (Žorga, s. 284, 1998).

Razvijanje samozavedanja omogoča posamezniku, da deluje bolj osvojen, disciplinirano in z večjim zaupanjem vase. Pomaga mu delovati bolj celostno in v boljšem stiku s samim sabo, svojimi značilnostmi, možnostmi in občutljivostmi, v skladu s svojimi mislimi, občutki in željami, pri tem pa zna upoštevati tudi svojo stroko in realne možnosti konkretnih situacij.

Van Kessel (po Žorga, 1998, s. 285) »opredeljuje končni cilj supervizije kot »dvodimenzionalno integracijo«, v kateri je strokovni delavec sposoben učinkovito usklajevati delovanje sebe kot človeka z lastnimi osebnostnimi značilnostmi (prva dimenzija) in značilnosti svojega poklicnega delovanja in zahtev (druga dimenzija) na tak način, da lahko o rezultatu govorimo kot o profesionalnem jazu.«

Čim bolj je supervizant sposoben uporabljati zmožnost svojega lastnega zavedanja, svoje notranje nevtralne pozicije opazovalca in analitika, bolj je sposoben strokovnosti in kreativnega dela. Nova spoznanja, preoblikovana videnja tega, kar doživlja, zaznava in se mu zdi pomembno, to poraja nove svetove. Ni ene resničnosti enega sveta, vsak posameznik poraja svoj svet.

3. V življenju ni dobrih ali slabih stvari, so samo različne okoliščine ...

Beseda *kozmos* v grščini ne pomeni samo »svet«, ampak predvsem *red* ali *okras*. Pa vendar so Grki prepričani, da je kozmos nastal iz kaosa - da je red nastal in nastaja iz nereda.

Precej podobno je tudi s človeškim razvojem in ustvarjanjem. Tudi tu

nastaja red iz nereda, iz konfuzije, iz neurejene množice raznovrstnosti življenja. Ravno ta raznovrstnost, sočasna različnost in raznolikost v prostoru pa omogoča tudi raznolikost v času, se pravi spreminjanje in razvoj. (Makarovič, 1986, s. 19)

Ustvarjalni posameznik se ne zapira pred raznolikostjo sveta, ne zapira se pred raznolikostjo sebe samega, svojih misli, občutij, potreb in možnosti, ne tlači jih, da bi »enostavneje« živel, ampak jih sprejema v vsej svoji pisanosti, odprt je do njih in do vsega, kar ga obdaja. Bistvo ustvarjalnosti je prav v združevanju različnih idej, sposobnost videti stvari v svojem okolju in odgovarjati nanje pa je prvi pogoj ustvarjalnosti.

Ustvarjalni posameznik iz kaosa s preoblikovanjem in prestrukturiranjem napravi svoj edinstven, enkraten red, ki ga s svetom povezuje, hkrati pa ga od njega tudi ločuje, saj določa njegovo lastno edinstvenost v svetu.

4. Literatura

Camus, A. (1980). *Mit o Sizifu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Grabar, A. (1993). *Človek*. Celje: Mohorjeva družba.

Harbig, H. (1994). The sisyphos syndrome as a task of supervision in social work. *The School Field*, 5 (1/2), 107 - 119.

Kobolt, A. (1992). Supervizija - modeli spremljanja in pridobivanja izkušenj v času študija in poklicnega dela. V Žagar, F. (ur.), *Kaj hočemo in kaj zmoremo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, s. 120 - 125.

Makarovič, J. (1986). *Sla po neskončnosti*. Maribor: Založba Obzorja.

Možina, M., Vodeb Bonač, M. (1999). Kako naj izpraznim svoj nahrbtnik: Porajanje novih svetov v skupinski superviziji mentorice in mentorjev prostovoljnega dela. V Milošević Arnold, V. in drugi, *Supervizija - znanje za ravnanje*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije, 127- 142.

Pelc, J. (1997). O kontinuumu supervizije, svetovanja in terapije. *Socialna pedagogika*, 1 (3), 97 - 110.

Redfield, J., Adrienne, C. (1996). Vodnik po celestinski prerokbi. Ljubljana: Gnosis.

Žorga, S. (1997). Supervision process seen as a process of experiential learning. *The Clinical supervisor*, 16 (1), 145 - 161.

Žorga, S. (1998). Razvojni vidik supervizije. *Sodobna pedagogika*, 49 (3), 271 - 285.